

RAPORTTI SUOMEN HALLITUKSELLE

VIERAILUSTA, JONKA KIDUTUKSEN JA EPÄINHIMILLISEN TAI HALVENTAVAN KOHTELUN TAI RANGAISTUKSEN ESTÄMISEKSI TOIMIVA EUROOPPALAINEN KOMITEA (CPT) TEKI SUOMEEN 7.–18. SYYSKUUUTA 2020

Strasbourg, 26. maaliskuuta 2021, CPT (2021) 05

Lyhennelmä CPT:n suosituksista ja tietopyynnöistä:

A. Poliisin tilat

9. CPT pyytää ajantasaisia tietoja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelua koskevan uuden lain, johon yleisesti viitataan nimellä ”putkalaki”, laadinnassa ja hyväksymisessä saavutetusta edistyksestä (ja pyytää saada aikanaan uuden lain tekstin, kun se on hyväksytty).

13. CPT kehottaa jälleen Suomen viranomaisia varmistamaan, että vapaudenmenetyksestä ilmoittamista koskevia asianmukaisia säännöksiä noudatetaan aina (etenkin ilmoittamisen lykkäämistä koskevaa 48 tunnin enimmäisaikarajaa).

14. Koska lähes kaikista poliisin säilytystiloista puuttuu riittävä terveydenhuolto ja erityisesti järjestelmällinen ja rutiininomainen terveystarkastus poliisin säilytystiloihin saavuttaessa, CPT kehottaa Suomen viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin, joilla

- parannetaan lääkäriin pääsyä ja tarjotaan ympärivuorokautiset sairaanhoitajapalvelut Pasilan poliisin säilytystiloissa

- parannetaan merkittävästi lääkäriin pääsyä ja varmistetaan, että kaikissa muissa vierailuissa poliisin säilytystiloissa on säännöllisesti sairaanhoitaja läsnä (samoin kuin kaikissa muissa poliisin säilytystiloissa Suomessa)

- varmistetaan, että lääkäri tai lääkäriin pätevä sairaanhoitaja suorittaa kaikille vasta saapuneille vapautensa menettäneille (erityisesti tutkintavangeille) terveystarkastuksen 24 tunnin kuluessa heidän saapumisestaan poliisin säilytystiloihin. Kuten aiemmin on moneen kertaan korostettu, tällainen tarkastus on välttämätön etenkin tartuntatautien leviämisen ja itsemurhien ehkäisemiseksi sekä (epäasianmukaisen kohtelun ehkäisemisen yhteydessä) vammojen raportoimiseksi hyvissä ajoin.

CPT toistaa suosituksensa ryhtyä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että poliisin huostassa olevilla henkilöillä on heidän niin halutessaan todellinen oikeus päästä itse valitsemansa lääkärin tutkittavaksi (poliisin kutsuman lääkärin mahdollisesti suorittaman terveystarkastuksen lisäksi). Tällöin pidätetyn henkilön valitseman lääkärin tekemä tarkastus voidaan suorittaa hänen omalla kustannuksellaan.

CPT suosittelee myös, että kaikille poliisin säilytystilojen säilöönottoalueilla työskenteleville poliiseille tarjotaan säännöllisesti ensiavun kertauskursseja.

15. CPT haluaisi mielellään Suomen viranomaisilta näkemyksiä siitä, että lääketieteellisen koulutuksen saaneen ammattilaisen suorittamat järjestelmälliset tarkastukset saapumisen

yhteydessä toimisivat lisäsuojatoimenpiteenä, erityisesti käynnissä olevan Covid-19-pandemian yhteydessä.

16. CPT suosittelee ryhtymään toimenpiteisiin niiden puutteiden korjaamiseksi, jotka liittyvät satunnaisiin viivytyksiin oikeuksia koskevien kirjallisten tietojen antamisessa, erityisesti muilla kuin suomen kielellä, sekä siihen, että kaikki poliisin säilytystiloissa haastatellut henkilöt eivät olleet saaneet tietolomakkeen jäljennöstä sellissään säilytettäväksi ja että kirjalliset järjestyssäännöt (mukaan lukien ohjeet lääkäriin pääsystä) oli laitettu joidenkin sellien seinille, muttei läheskään kaikissa vierailuissa poliisin säilytystiloissa.

18. CPT suosittelee, että Suomen viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin korjataksaan ongelmat, jotka liittyvät siihen, että monissa poliisin säilytystiloissa luonnonvaloon pääsy oli puutteellista, sellit olivat huonokuntoisia (esim. seinät olivat graffitien peitossa) ja siihen, että edelleen oli kahden hengen sellejä, joissa ei ollut wc:tä.

20. CPT pitää myönteisenä sitä, että vuoden 2020 lopulla tai vuoden 2021 alussa on määrä antaa uudet ohjeet, joissa säilytystilojen henkilöstön edellytetään henkilökohtaisesti ja konkreettisesti tarkastavan jokaisen päihtyneen henkilön tilan säännöllisin väliajoin. CPT haluaisi yksityiskohtaisia tietoja uusista ohjeista (mukaan lukien pakollisten tarkastusten tarkasta suoritusiheydestä) ja niiden voimaantulopäivämäärästä.

CPT pyytää Suomen viranomaisia antamaan erityiskoulutusta päihtyneiden henkilöiden hoidosta (ja sellaisten tilanteiden tunnistamisesta, joita voidaan erehtyä pitämään päihtymystilana, kuten sisäinen verenvuoto tai diabetes) kaikille poliiseille Suomessa ja varmistamaan järjestelmällisen ja nopean pääsyn sairaanhoitajan luo, kun poliisin tiloissa säilytetään päihtyneitä henkilöitä. CPT suosittelee myös tehostamaan toimia säilytystilojen henkilöstön läsnäolon ja heidän suorittamansa valvonnan lisäämiseksi sekä pyytää Suomen viranomaisia harkitsemaan uudelleen vaihtoehtoa siirtää päihtyneiden henkilöiden hoito terveydenhuoltolaitoksiin.

21. CPT haluaisi saada lisätietoja suunnitelmista, joiden mukaan Helsingissä kiinni otetut päihtyneet henkilöt aiotaan tulevaisuudessa siirtää Pasilan poliisin säilytystiloihin, ja näiden tarkasta toteuttamisajankohdasta samoin kuin siitä, aiotaanko samalla siirtää Töölöstä Pasilaan kokenutta ja koulutettua säilytystilojen henkilöstöä ja lisätä sairaanhoitohenkilöstöä Pasilassa (jotta voidaan kompensoida nykyään Töölössä saatavilla olevan sairaanhoitoavun menetystä).

23. CPT pyytää Suomen viranomaisia ensi tilassa toteuttamaan suunnitelmat, joiden tavoitteena on kokonaan poistaa käytäntö säilyttää tutkintavankeja poliisin tiloissa viimeistään vuoteen 2025 mennessä. Ennen tätä on pikaisesti ryhdyttävä toimenpiteisiin, joilla laajennetaan ja kunnostetaan poliisin säilytystilojen ulkoilupihoja ja parannetaan niiden suunnittelua.

24. Henkilön pitäminen useita kuukausia sellissä ilman asianmukaista pääsyä luonnonvaloon (lukuun ottamatta pientä aukkoa katossa) ja, mikä vielä pahempaa, eristyksenomaisissa olosuhteissa voi CPT:n mukaan johtaa epäinhimilliseen kohteluun.

B. Ulkomaalaislain nojalla vapautensa menettäneet ulkomaan kansalaiset

28. CPT suosittelee ryhtymään toimenpiteisiin Metsälän säilöönottoyksikön puutteiden korjaamiseksi. Puutteet liittyvät siihen, että osa pesukoneista (joita ulkomaan kansalaiset voivat käyttää vaatteidensa pesemiseen) oli rikki ja ulkoilupihan suojakatos oli vähän aikaa sitten vahingoittunut myrskyssä.

29. CPT suosittelee ryhtymään lisätoimenpiteisiin Metsälän säilöönottoyksikössä tarjottavan toiminnan kehittämiseksi, sillä järjestetyn toiminnan puute oli edelleen ongelma etenkin niiden säilöön otettujen kannalta, jotka viettivät laitoksessa pitkiä aikoja (jopa useita kuukausia).

CPT pyytää Suomen viranomaisia puuttumaan siihen ongelmaan, että jotkut kuntosalilaitteista (jotka olivat käytettävissä 5,5 tuntia päivässä) olivat rikki.

30. CPT pyytää Suomen viranomaisia pyrkimään varmistamaan, että sairaanhoitajalle pääsee nopeasti myös sunnuntaisin. Lisäksi tulisi pyrkiä varmistamaan, että yksikössä on aina yöaikaan paikalla henkilö, joka pystyy antamaan ensiapua (ja jonka tulisi olla koulutettu antamaan elvytystä ja käyttämään defibrillaattoria).

CPT kehottaa Suomen viranomaisia ottamaan ensi tilassa käyttöön terveystarkastuksen, joka suoritetaan nopeasti ja järjestelmällisesti kaikille Metsälän säilöönottoyksikköön vastikään saapuneille ulkomaan kansalaisille. Tässä viitataan myös edelle 14 ja 15 kohtiin.

CPT haluaisi saada yksityiskohtaisempia tietoja uusista ohjeista ja saapumisen yhteydessä noudatettavasta terveystarkastuskäytännöstä, jotka ilmeisesti hyväksyttiin elokuussa 2020 mutta joiden toteuttaminen on viivästynyt (pandemian vuoksi) syksyyn 2020.

31. CPT toistaa suosituksensa siitä, että olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että ulkomaan kansalaisilla on Metsälän säilöönottoyksikössä asianmukainen mahdollisuus saada psykologista tukea ja psykiatrista hoitoa.

C. Vankilat

36. CPT pitää myönteisenä sitä, että paljusellit on poistettu Suomen vankiloista, ja kehottaa Suomen viranomaisia jatkamaan vankiloiden rakennuskannan uudistamista. Tässä yhteydessä ensisijaisena tavoitteena tulisi olla Oulun nykyisen vankilan korvaaminen uudella laitoksella. CPT haluaisi Suomen viranomaisten sisällyttävän tähän raporttiin annettavaan vastaukseensa ajantasaiset tiedot kyseisen ohjelman toimeenpanosta.

37. CPT suosittelee tehostamaan toimia henkilöstön ja vankien välisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi ja tarjoamaan tässä yhteydessä henkilöstölle asianmukaista perehdytys- ja jatkokoulutusta.

38. CPT pyytää jälleen Suomen viranomaisia ryhtymään päättäväisempiin ja ennakoivampiin toimenpiteisiin vankien välisen väkivallan ja uhkailun ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi. Turun vankilan johdon ja henkilöstön on oltava jatkuvasti valppaina ja pyrittävä varmistamaan, etteivät mitkään vankien väliset väkivalta- ja uhkailutapaukset jää huomaamatta, sekä käytettävä kaikkia käytettävissään olevia keinoja tällaisten tapausten ehkäisemiseksi. Tähän vaikuttaa suuresti se, onko alueella ja vankien toimintatiloissa paikalla riittävästi henkilökuntaa.

39. CPT suosittelee ryhtymään toimenpiteisiin järjestelmässä olevien aukkojen poistamiseksi, jotka liittyvät siihen, että vankilaviranomaisilla ei ole tarkkaa käsitystä eikä selkeää yleiskuvaa vankien välisen väkivallan laajuudesta, koska käytössä ei ole tehokkaita menettelyjä vammojen kirjaamiseksi ja raportoimiseksi, minkä vuoksi saatavilla ei ole luotettavia tilastotietoja.

40. CPT kehottaa Suomen viranomaisia varmistamaan, että suojelua tarvitsevilla vangeilla (ja muilla vangeilla, jotka on eristetty siksi, että heidät katsotaan väkivaltaisiksi tai muutoin ”hankaliksi”) on todellinen mahdollisuus osallistua mielekkääseen toimintaan. Tämän

mahdollistamiseksi henkilökunnan läsnäoloa tulisi lisätä vankien asuintiloissa, erityisesti suljetuissa yksiköissä.

Vankilan terveydenhuoltopalveluissa on sovellettava ennakoivaa lähestymistapaa suojelussa oleviin vankeihin, etenkin psykologisen ja psykiatrisen hoidon osalta. Heidän tarpeensa tulisi arvioida yksilöllisesti säännöllisin väliajoin, ja tarvittaessa tulisi harkita heidän siirtoaan toiseen vankilaan ja/tai sopivaan hoitolaitokseen. Suomen vankiloissa ei toistaiseksi ole kehitetty riittävästi tällaista ennakoivaa lähestymistapaa ja henkilökohtaista arviointia.

42. CPT pyytää Suomen viranomaisia toteuttamaan Oulun uutta vankilaa koskevat suunnitelmat mahdollisimman nopeasti. Tätä ennen on ryhdyttävä toimenpiteisiin ”matkasellien” aineellisten olosuhteiden parantamiseksi.

43. CPT suosittelee etsimään keinoja, joilla yhteydenpitorajoitusten kohteena oleville tutkintavangeille ja muille erillään pidettäville vangeille voidaan Oulun vankilassa tarjota paremmat ulkoilumahdollisuudet, kuten pääsy laitoksen kolmelle suurelle ulkoilupihalle (joita muut vangit käyttävät).

47. CPT suosittelee ryhtymään lisätoimenpiteisiin, jotta kaikille vierailujen kohteena olleissa laitoksissa oleville vangeille voidaan tarjota heidän tarpeidensa mukaan räätälöityä mielekästä toimintaa (kuten työnteko, ammatillinen ja muu koulutus sekä kohdennetut kuntoutusohjelmat). Etenkin mitä pidempään tutkintavankeihin sovelletaan yhteydenpitorajoituksia, sitä enemmän resursseja tarvitaan sen varmistamiseksi, että kyseiset vangit hyötyvät merkityksellisestä, mielellään sellin ulkopuolella tapahtuvasta toiminnasta ja että heille tarjotaan mahdollisuus mielekkäisiin ihmiskontakteihin vähintään kahden tunnin ajan päivässä (mielellään kauemmin).

CPT suosittelee ryhtymään toimenpiteisiin, jotta turvallisuussyistä eristetyille vangeille voidaan Turun vankilassa ja muissa vankiloissa tarjota jäseneltyjä ohjelmia, joihin sisältyy mielellään sellin ulkopuolella tapahtuvaa rakentavaa toimintaa ja jotka on laadittu yksilöllisesti sopivien henkisten ja fyysisten virikkeiden tarjoamiseksi vangeille.

”Pelkääjävankien” osalta viitataan edellä 38 kohdassa annettuun suositukseen.

49. CPT suosittelee lisäämään terveydenhuoltohenkilöstön resursseja (yleislääkäreitä ja hoitajia) molemmissa vierailuissa vankiloissa. Turun vankilassa tulisi olla ainakin yksi täysiaikainen yleislääkäri. Oulun vankilassa tulisi ryhtyä toimenpiteisiin erikoislääkäriin, myös hammaslääkäriin, pääsyn parantamiseksi. CPT kehottaa Suomen viranomaisia myös varmistamaan, että vierailuissa vankiloissa (ja tarvittaessa kaikissa muissa laitoksissa) on aina paikalla joku, jolla on pätevyys antaa ensiapua (mielellään sairaanhoitaja), myös yöaikaan. Nykyinen erittäin kyseenalainen käytäntö, jossa vankeinhoitohenkilökunta antaa vangeille lääkkeitä, tulisi vihdoin lakkauttaa.

CPT haluaisi myös saada vahvistuksen siitä, että Oulun vankilaan on löydetty sijainen pitkällä sairaslomalla olevalle yleislääkärille.

50. CPT kehottaa Suomen viranomaisia ryhtymään tehokkaisiin ja määrätietoisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että vasta saapuneille vangeille suoritetaan järjestelmällisesti kattava terveystarkastus 24 tunnin kuluessa saapumisesta.

51. CPT kehottaa jälleen Suomen viranomaisia muuttamaan asiaa koskevaa lainsäädäntöä ja arvioimaan uudelleen olemassa olevia menettelyjä, jotta voidaan varmistaa, että aina kun kirjataan vammoja, jotka ovat yhdenmukaisia vangin epäasianmukaisesta kohtelusta tekemien väitteiden kanssa (tai väitteiden puuttuessa viittaavat epäasianmukaiseen kohteluun tai vankien väliseen väkivaltaan), raportti saatetaan automaattisesti ja välittömästi toimivaltaisten viranomaisten tietoon (esim. poliisi ja/tai syyttäjä) riippumatta vangin toiveista. Tarkastuksen tulokset tulisi myös saattaa kyseisen vangin tai hänen asianajajansa käyttöön. Lisäksi terveydenhuollon ammattilaisen tulisi

kertoa kyseiselle vangille, että tällaisen raportin laadinta on osa järjestelmää, jolla pyritään estämään epäasianmukaista kohtelua (ja vankien välistä väkivaltaa), ja ettei raportin automaattinen toimittaminen korvaa virallisen valituksen tekemistä.

CPT haluaa myös muistuttaa, että tällaisen tarkastuksen perusteella laadittavaan asiakirjaan tulisi sisältyä

i) selostus henkilön lausunnoista, jotka ovat merkityksellisiä terveystarkastuksen kannalta (mukaan lukien henkilön kuvaus terveydentilastaan ja mahdolliset väitteet epäasianmukaisesta kohtelusta tai vankien välisestä väkivallasta)

ii) täydellinen selostus perusteellisessa tarkastuksessa tehdyistä objektiivisista lääketieteellisistä havainnoista

iii) i) ja ii) kohtia koskevat lääkärin havainnot, jotka osoittavat mahdollisten väitteiden ja objektiivisten lääketieteellisten havaintojen olevan yhdenmukaisia.

Asiakirjan tulisi myös sisältää suoritettujen lisätutkimusten tulokset, mahdollisen erikoislääkärikäynnin yksityiskohtaiset tulokset sekä selostuksen vammoihin annetusta hoidosta ja mahdollisesti suoritetuista lisätoimenpiteistä.

Kun kyse on vammoista, terveystarkastuksen kirjaamisessa tulisi käyttää tähän tarkoitukseen laadittua erityislomaketta, joka sisältää kehokaavion vammojen merkitsemiseksi ja jota säilytetään vangin terveystiedoissa.

Lisäksi kaikista vammoista tulisi ottaa yksityiskohtaiset valokuvat, jotka tulisi säilyttää yhdessä vammojen merkitsemiseen tarkoitetun kehokaavion kanssa vangin henkilökohtaisissa terveystiedoissa. Tämä tulisi tehdä vammojen erityiseen traumarekisteriin kirjaamisen lisäksi.

52. Jokseenkin pinnallinen alkuterveystarkastus ja terveydenhuoltohenkilöstön riittämättömyys olivat erityisen ongelmallisia Covid-19-pandemian aikana. Tässä viitataan jälleen edellä 49 ja 50 kohdissa annettuihin suosituksiin.

Epidemiatilanteen mahdollisesti huonontuessa saatetaan tarvita lisätoimia. Tässä yhteydessä viitataan kahteen CPT:n asiasta antamaan lausuntoon ("Statement of principles relating to the treatment of persons deprived of their liberty in the context of the coronavirus disease (Covid-19) pandemic" (lausunto vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua koskevista periaatteista koronavirustaudin (Covid-19) yhteydessä, asiakirja CPT/Inf (2020) 13, julkaistu 20. maaliskuuta 2020, <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/covid-19-council-of-europe-anti-torture-committee-issues-statement-of-principles-relating-to-the-treatment-of-persons-deprived-of-their-liberty->) ja "Follow-up statement regarding the situation of persons deprived of their liberty in the context of the ongoing Covid-19 pandemic" (seurantalausunto vapautensa menettäneiden henkilöiden tilanteesta meneillään olevan Covid-19-pandemian yhteydessä, asiakirja CPT/Inf (2020) 21, julkaistu 9. heinäkuuta 2020, <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/covid-19-cpt-issues-follow-up-statement>) samoin kuin siihen, että on tärkeää lisätä henkilöstöresursseja ja parantaa merkittävästi terveystarkastuksen suorittamista sisäänoton yhteydessä (sekä vasta saapuneiden vankien koronavirustestausta).

53. CPT haluaisi saada aikanaan tietoja kahden tutkimusprojektin tuloksista, jotka koskevat mielenterveyttä vankiloissa, ja erityisesti niiden perusteella toteutetuista tai suunnitelluista konkreettisista toimenpiteistä. Toisen projektin toteutuksesta vastaavat yhdessä Riihimäen vankila ja Tampereen yliopisto ja toisesta Valvira ja Helsingin yliopisto.

CPT suosittelee, että Oulun vankilassa varmistetaan säännölliset psykiatrin vierailut ja että psykiatri vierailee säännöllisesti useammin Turun vankilassa.

CPT suosittelee, että molemmissa vierailuissa vankiloissa täytetään avoinna olevat psykologin virat.

54. CPT haluaisi saada yksityiskohtaisempia tietoja siitä, että jotkut vangit olisivat halunneet saada apua riippuvuusongelmaansa (lähinnä alkoholi- ja huumeriippuvuuteen), mutta tämä ei ollut käytännössä mahdollista.

57. CPT suosittelee Suomen viranomaisia varmistamaan muun muassa riittävän rahoituksen avulla, että kaikissa vankiloissa on riittävästi asianmukaisen koulutuksen saanutta henkilökuntaa (erityisesti valvontahenkilöstöä), myös Turun ja Oulun vankiloissa.

58. CPT toistaa suosituksensa siitä, että nykyistä käytäntöä, jossa lyhytkestoiset vierailut tapahtuvat pääsääntöisesti suljetuissa tiloissa (pleksilasin läpi), tarkistettaisiin sen varmistamiseksi, että suljettuja vierailutiloja käytetään vain siinä laajuudessa ja niin kauan kuin se on perusteltua kyseisten vankien (tai heidän vieraidensa) tosiasiallisesti aiheuttaman uhan pohjalta (esim. kiellettyjen aineiden tai muiden kiellettyjen esineiden salakuljetus tai tarve estää tartuntatautien leviämistä).

59. CPT kehottaa Suomen viranomaisia varmistamaan muun muassa lainsäädännöllisin muutoksin, että kaikilla vangeilla, myös tutkintavangeilla, on mahdollisuus käyttää puhelinta.

61. CPT toistaa suosituksensa siitä, että vankien on voitava milloin tahansa tehdä kirjallisia valituksia ja jättää ne lukittuun, kussakin asuinyksikössä olevaan valituslaatikkoon. Kaikki kirjalliset valitukset tulisi rekisteröidä keskitetysti vankilassa ennen kuin ne toimitetaan asianomaisen tahon tarkasteltavaksi. Sisäiset valitukset tulisi aina käsitellä nopeasti (jolloin mahdolliset viivytykset on perusteltava kirjallisesti), ja vangeille tulisi ilmoittaa selkeästi määritellyssä määräajassa toimista, joihin on ryhdytty heidän huolenaiheisiinsa vastaamiseksi, tai syistä, joiden perusteella valitus jätetään tutkimatta tai katsotaan perusteettomaksi. Lisäksi sisäisistä valituksista tulisi kerätä tilastoja, joiden perusteella johto saa tietoa asioista, joihin vangit ovat tyytymättömiä.

D. Helsingin yliopistollisen sairaalan psykiatrinen osasto (Kellokoski)

63. CPT haluaisi saada tietoja potilaiden oikeuksia ja rajoitustoimenpiteitä terveydenhuoltolaitoksissa koskevan uuden lainsäädännön laadinnassa tapahtuneesta edistyksestä.

65. CPT haluaisi saada tietoja edistyksestä liittyen sosiaali- ja terveysministeriön suunnitelmiin rakentaa vuoteen 2025 mennessä Helsinkiin uusi psykiatrinen sairaala, jossa on oikeuspsykiatrinen osasto.

69. CPT suosittelee tarkastelemaan uudelleen mahdollisuutta lisätä (väliaikaisesti) sairaanhoitohenkilökuntaa Kellokosken sairaalan osastoilla, joilla on erityisen haastavia potilaita.

70. CPT suosittelee ryhtymään ainakin joillakin Kellokosken sairaalan osastoilla määrätietoisiin toimenpiteisiin, joilla turvataan sairaanhoitohenkilökunnan ja potilaiden väliset myönteiset ja luottamukselliset suhteet.

72. CPT suosittelee, että Kellokosken sairaalassa ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että potilaat pääsevät huomattavasti enemmän ulkoalueille. Tavoite yleisestä ja rajoituksettomasta pääsystä ulkoalueille päiväaikaan tulisi lisäksi ottaa huomioon uusien psykiatristen sairaaloiden suunnittelussa, mukaan lukien Helsinkiin lähivuosina rakennettavaksi suunnitellussa sairaalassa (katso edellä 65 kohta).

73. CPT suosittelee, että kaikkien psykiatrisissa sairaaloissa olevien potilaiden hoitoon – mukaan lukien potilaat, joiden liikkumista rajoitetaan – kuuluu kattavasti terapeuttista, kuntouttavaa ja virkistystoimintaa. Vähimmäisvaatimuksena on tarjota jokaiselle potilaalle mahdollisuus osallistua päivittäin järjestettyyn toimintaan, ja henkilökunnan tulisi motivoida potilaita osallistumaan.

74. CPT kannustaa Kellokosken sairaalan johtoa lisäämään aikaa, jonka terveydenhuoltohenkilöstö käyttää välittömään ja henkilökohtaiseen kontaktiin potilaiden kanssa, jolloin tavoitteena on kehittää luottamuksellisia hoitosuhteita, helpottaa yhteistyötä ja arvioida uudelleen potilaiden hoitosuunnitelmia. Kokemus on osoittanut, että tämä hyvin todennäköisesti auttaa myös vähentämään rajoitustoimenpiteiden tarvetta. Tässä viitataan lisäksi 70 kohdassa annettuun suositukseen.

75. CPT toistaa suosituksensa siitä, että kaikissa Suomen psykiatrisissa sairaaloissa tulisi ryhtyä toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että potilaalta pyydetään aina kirjallinen tietoinen suostumus ennen sähkösoikkihoitoon turvautumista (ja että tämä merkitään asianmukaisesti asiakirjoihin).

83. CPT suosittelee Kellokosken sairaalan johtoa pyrkimään edelleen vähentämään rajoittamisen kestoa. Jos poikkeustapauksissa rajoittamiseen täytyy turvautua muutamaa tuntia kauemmin, psykiatrin tulisi arvioida toimenpidettä lyhyin väliajoin. Tällaisissa tapauksissa samoin kuin rajoittamisen toistuvassa käytössä tulisi harkita toisen lääkärin konsultointia.

84. CPT kannustaa Suomen viranomaisia ottamaan huomioon CPT:n näkökohdat (jotka koskevat eristyshuoneiden vankilamaista ulkonäköä ja painavia rautaovia, joissa on salpoja ja kolme jyrkää pulttia lukitsemista varten samoin kuin vankiloiden eristysseleissä) muun muassa Helsinkiin tulevien vuosien aikana rakennettavaksi suunnitellun uuden psykiatrisen sairaalan suunnittelussa.

85. CPT suosittelee, että jokaista eristyksissä pidettävää potilasta valvoisi jatkuvasti, välittömästi ja henkilökohtaisesti pätevä henkilöstön jäsen. Henkilöstön jäsen voi olla potilashuoneen ulkopuolella (tai viereisessä huoneessa, josta on ikkuna potilashuoneeseen) edellyttäen, että potilas voi kunnolla nähdä henkilöstön jäsenen ja että tämä voi jatkuvasti tarkkailla potilasta ja kuulla hänet. On selvää, ettei henkilöstön jäsenen jatkuvaa ja henkilökohtaista läsnäoloa voi korvata videovalvonnalla.

86. Näin ollen CPT suosittelee Kellokosken sairaalan johtoa pyrkimään edelleen vähentämään potilaiden eristyksen toistuvuutta ja kestoa.

87. CPT kannustaa Kellokosken sairaalan johtoa kiinnittämään enemmän huomiota siihen, että jokaisen rajoitustoimenpiteiden kohteena olleen potilaan kanssa keskustellaan asiasta mielekkäällä ja perusteellisella tavalla rajoitustoimenpiteen päätyttyä.

88. CPT suosittelee, että kaikki rajoitustoimenpiteiden, myös kemiallisten rajoitustoimenpiteiden, käyttökerrat kirjataan sellaisenaan potilaan henkilökohtaisiin tietoihin ja että kemiallisten rajoitustoimenpiteiden käytöstä laaditaan oma rekisteri kaikissa psykiatrisissa laitoksissa.

89. CPT haluaisi saada tietoja siitä, onko potilailla sairaalahoitoa koskevan ensimmäisen päätöksen yhteydessä mahdollisuutta päästä maksutta riippumattoman ulkopuolisen psykiatrin arvioitavaksi (psykiatrin ei tarvitse olla potilaan itse valitsema).

90. CPT suosittelee muuttamaan mielenterveyslakia sen varmistamiseksi, että mielenterveyden häiriöistä kärsivien potilaiden vapaudenmenetyksen – myös tarkkailuun ottaminen – perustuu aina toimenpiteen alusta asti muodolliseen kirjalliseen päätökseen, jossa on liitteenä kattavat perustelut ja tiedot valitusmahdollisuuksista. Tällöin myös potilaan tulisi saada kopio päätöksestä.

92. CPT pyytää Suomen viranomaisia tarkastelemaan nykyisiä oikeusturvakeinoja, jotka liittyvät mielenterveyden häiriöistä kärsivien potilaiden tahdosta riippumattomaan sairaalahoitoon.

Tavoitteena tulisi olla tehokkaiden oikeusturvakeinojen tarjoaminen sairaalassa oleville ja uusille potilaille näiden huomautusten pohjalta.

94. CPT toistaa suosituksensa muuttaa mielenterveyslakia siten, että potilaan sijoitussairaalaan riippumattoman psykiatrian asiantuntijan osallistuminen on pakollista, kun arvioidaan psykiatristen ja oikeuspsykiatristen potilaiden tahdosta riippumatonta sairaalahoitoa.

96. CPT suosittelee Suomen viranomaisia ryhtymään tehokkaisiin lisätoimenpiteisiin – tarvittaessa lainsäädännön tasolla – sen varmistamiseksi, että tuomioistuimet käsittelevät psykiatristen ja oikeuspsykiatristen potilaiden tahdosta riippumatonta sairaalahoitoa koskevien päätösten hyväksymis- ja valitusasiat kohtuullisessa ajassa.

98. CPT suosittelee Suomen viranomaisia ryhtymään tehokkaisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että siviili- ja oikeuspsykiatristen potilaiden tahdosta riippumatonta sairaalahoitoa koskevien päätösten hyväksymisen yhteydessä tuomioistuin esittää tapauskohtaisesti päätöksen perusteena olevat yksityiskohtaiset syyt. Lisäksi CPT toistaa suosituksensa siitä, että mielenterveyden häiriöistä kärsivillä potilailla tulisi olla todellinen oikeus tulla henkilökohtaisesti kuulluksi, kun tuomioistuin hyväksyy (tai hylkää) tahdosta riippumattoman sairaalahoidon jatkamisen laillisuuden.

99. Jotta päätöksenteossa voidaan huolehtia potilaan edusta, CPT suosittelee, että potilaan henkilökohtaisesta kuulemisesta ja mahdollisuudesta oikeusapuun tehdään pakollista Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemissä päätöksissä, jotka koskevat potilaan tahdosta riippumatonta sairaalahoitoa (ja sen lopettamista). Laitoksen sääntöjä ja tarvittaessa lainsäädäntöä tulisi muuttaa vastaavasti.

103. CPT kehottaa jälleen kerran Suomen viranomaisia ottamaan kaikissa Suomen psykiatrisissa hoitolaitoksissa viipymättä käyttöön menettelyn, jossa potilaalta pyritään aktiivisesti saamaan vapaaehtoinen ja tietoinen suostumus hoitoon ja jossa jokaisella arvostelukykyisellä potilaalla on mahdollisuus kieltäytyä hoidosta tai muusta lääketieteellisestä toimenpiteestä. Asiaa koskevaa lainsäädäntöä tulisi muuttaa säätämällä vapaaehtoista ja tietoista hoitosuostumusta koskevasta peruseriaatteesta sekä määrittelemällä selkeästi ja tarkasti poikkeusolosuhteet, joissa tästä periaatteesta voidaan poiketa.

Asiaa koskevaa lainsäädäntöä tulisi lisäksi muuttaa siten, että

- ulkopuolisen psykiatrin mielipidettä edellytetään aina, kun potilas ei suostu sairaalan lääkärien ehdottamaan hoitoon

- potilaalle annetaan mahdollisuus valittaa ehdotetusta hoidosta riippumattomalle ulkopuoliselle viranomaiselle, saada oikeusapua asiassa ja saada asiaa koskeva päätös riittävän lyhyessä ajassa.

Lisäksi tulisi varmistaa, että potilaan suostumus tai kieltäytyminen kirjataan ylös ennen hoidon aloittamista. Valitusmahdollisuuksista potilaalle kertomisen osalta viitataan 105 kohtaan.

104. CPT suosittelee ryhtymään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kaikissa Suomen psykiatrisissa sairaaloissa annetaan järjestelmällisesti kaikille uusille potilaille (ja heidän perheilleen) suullisesti ja kirjallisesti tietoja sairaalan käytännöistä ja potilaiden oikeuksista. Tätä varten esitteitä tulisi olla saatavilla asianmukaisilla kielillä. Potilaiden, jotka eivät pysty ymmärtämään esitettyä (esitteitä), tulisi saada tarvittavaa apua.

Toimenpiteisiin tulisi ryhtyä sen varmistamiseksi, että henkilökunta voi kommunikoida päivittäin kaikkien potilaiden kanssa, myös suomea puhumattomien kanssa, ja antaa heille tarpeellisia tietoja. Tulkkipalvelujen käyttöä tulisi harkita.

105. CPT suosittelee Suomen viranomaisia ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että Kellokosken sairaalassa ja kaikissa muissa Suomen psykiatrisissa hoitolaitoksissa potilaille kerrotaan järjestelmällisesti kaikista käytävissä olevista valituskeinoista sekä suullisesti että kirjallisesti ja annetaan kyseisten valituselinten yhteystiedot. Jokaisella osastolla tulisi olla laatikko, jonne voi luottamuksellisesti jättää valituksen (ja jonka vain tietyt henkilöt voivat luottamuksellisesti avata).

E. Valtion koulukodit

109. CPT haluaisi saada tietoja meneillään olevassa lastensuojelupalvelujen uudistuksessa tapahtuneesta edistyksestä vapaudenmenetyksen kohteeksi joutuneiden nuorten kohtelun osalta.

117. CPT suosittelee, että Sairilan koulukoti (ja tarvittaessa muut nuorisolaitokset) ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että vaatimusta tarjota nuorille pääsy ulkoalueille ainakin kahdeksi tunniksi päivässä noudatetaan käytännössä.

122. CPT suosittelee Suomen viranomaisia ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin, myös lainsäädännön tasolla, sen varmistamiseksi, että

- Sairilan ja Sippolan koulukodeissa (ja tarvittaessa muissa nuorisolaitoksissa) painotetaan enemmän huumeriippuvuuden hoitoa, kuten henkilökohtaisia hoito-ohjelmia ja nuorten motivointia osallistumaan hoitoon

- lastensuojelulaitoksissa on tehokkaat keinot suojella niissä asuvia nuoria huumeiden käytön, seksuaalisen hyväksikäytön tai rikolliseen toimintaan osallistumisen haitoilta.

CPT lisäksi luottaa, että nämä vaatimukset otetaan huomioon meneillään olevassa lastensuojelupalvelujen uudistuksessa.

CPT haluaisi saada tietoja suunnitelluista toimista kolmen kuukauden kuluessa.

123. CPT kannustaa Suomen viranomaisia ottamaan huomioon arvioinnin, jonka nuorten kanssa tiiviissä vuorovaikutuksessa oleva valtion koulukotien henkilöstö tekee, kun viranomaiset päättävät tarvittavista toimenpiteistä, joilla rajoitetaan nuorten vapaata liikkumista laitoksen ulkopuolella.

124. CPT kannustaa Suomen viranomaisia määrätietoisesti jatkamaan pyrkimyksiään vastata tehokkaasti ilmeiseen tarpeeseen tiiviimmästä yhteistyöstä lastensuojelun ja terveydenhuollon välillä, jotta voidaan varmistaa, että vakavista mielenterveysoireista kärsivät nuoret saavat asianmukaista hoitoa. Samalla tulisi pyrkiä ratkaisemaan ongelma, joka johtuu siitä, että maanlaajuisesti on vähennetty paikkoja psykiatrisissa sairaaloissa, minkä seurauksena yhä useampia nuoria, joilla on vakavia mielenterveysoireita ja joiden hoitaminen on usein ollut erityisen hankalaa ja/tai jotka ovat olleet hyvin itsetuhoisia, lähetetään valtion koulukoteihin.

126. CPT on huolissaan siitä, että yhdellä koulukodissa tavatuista nuorista oli hänen henkilökohtaisten tietojensa mukaan diagnosoitu hepatiitti-C, mutta hän ei ollut ilmeisesti saanut siihen hoitoa. Hepatiitti-C:hen on saatavilla hoitoa, ja kun otetaan huomioon kyseisestä taudista aiheutuvien vakavien ja peruuttamattomien pitkäaikaissaurausten riski, hepatiitti-C:tä sairastavan nuoren tilanne tulisi arvioida, jotta hän voi saada DAA-hoitoa. CPT suosittelee kaikkia lastensuojelulaitoksia noudattamaan näitä vaatimuksia käytännössä. CPT haluaisi myös saada kolmen kuukauden kuluessa vahvistuksen siitä, että edellä mainitussa tapauksessa on suoritettu DAA-hoidon arviointi.

127. Jotta voidaan estää taudin leviäminen muihin nuoriin ja/tai henkilökuntaan, toimenpiteisiin tulisi ryhtyä sen varmistamiseksi, että lastensuojelulaitoksissa olevat nuoret, joiden epäillään saaneen Covid-19-tartunnan, minimoivat sosiaaliset kontaktinsa lyhyeksi aikaa ja säilyttävät fyysisen etäisyyden toisiin henkilöihin, kunnes testitulokset on tiedossa. CPT luottaa siihen, että kaikki lastensuojelulaitokset ympäri Suomea noudattavat näitä vaatimuksia käytännössä.

130. CPT suosittelee ryhtymään toimenpiteisiin Sairilan ja Sippolan koulukodeissa (ja tarvittaessa muissa lastensuojelulaitoksissa) sen varmistamiseksi, että rauhoittumishuoneeseen sijoittamista käytetään tässä kohdassa esitettyjen vaatimusten mukaisesti. Asiaa koskevaa lainsäädäntöä tulisi muuttaa vastaavasti.

131. CPT suosittelee, että eristyksissä pidettävien nuorten välitöntä ja henkilökohtaista valvontaa lisätään Sairilan ja Sippolan koulukodeissa (ja tarvittaessa muissa lastensuojelulaitoksissa) asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti, sillä videovalvonta ei voi korvata välitöntä ja henkilökohtaista valvontaa.

132. CPT kannustaa Sippolan ja Sairilan koulukotien johtoa pysymään valppaina ja varmistamaan, että nuorten kanssa käydään aina perusteellinen keskustelu eristämistoimenpiteen päätyttyä.

133. CPT haluaisi saada Suomen viranomaisilta kommentteja käytännöstä, jonka mukaan lastensuojelulaitoksiin kutsutaan poliisi ratkaisemaan väkivaltatilanteita.

136. CPT kannustaa Suomen viranomaisia olemaan valppaina ja varmistamaan, että lastensuojelulaitoksissa olevat nuoret ovat tietoisia käytettävissään olevista valitusmenettelyistä.